

” Буртовий Р. Професійна освіта і підготовка майбутніх морських офіцерів крізь призму законодавчих та нормативних документів. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 8. С. 13-18. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i8-002>

Burtovy R. Profesiina osvita i pidhotovka maibutnikh morskykh ofitseriv kriz pryзму zakonodavchykh ta normatyvnykh dokumentiv [Professional education and training of future naval officers through the prism of legislative and regulatory documents]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2023. Vol. 11, No 8. S. 13-18. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i8-002>

DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i8-002

Роман БУРТОВИЙ

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1642-0515>
platon19770329@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА І ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МОРСЬКИХ ОФІЦЕРІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАКОНОДАВЧИХ ТА НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ

Анотація. У статті окреслено основні положення законодавчих документів у сфері вищої освіти, професійної військової освіти; основні положення військових документів (стратегії, концепції) щодо професійних компетентностей майбутніх морських офіцерів, зокрема інформаційно-цифрової як невід'ємної складової в умовах воєнного часу. Вивчення законодавчих документів дало підстави окреслити «професійну військову освіту» як спеціалізовану освіту військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій (Закон України «Про освіту»). З'ясовано особливості терміна «заклад вищої морської освіти», а також особливості розвитку системи військово-морської освіти, що, відповідно до Морської доктрини України на період до 2035 року (2009) та наступних документів, має бути орієнтована на європейські стандарти. У документах означено низку проблем, що стримують розвиток вищої освіти в умовах воєнного стану, та шляхи їх вирішення з урахуванням у змісті військової освіти та підготовки практичної складової досвіду ООС. Окреслено основні положення військових документів (стратегії, програми) щодо ключових компетентностей майбутніх морських офіцерів, зокрема володіння англійською мовою, соціально-комунікативної, інформаційно-цифрової компетентностей («Манільські поправки»). Інформаційно-цифрова компетентність офіцера має враховувати інформаційну грамотність, здатність спілкування та співпрацю, медіаграмотність, створення цифрового контенту (включаючи програмування), безпеку (включаючи цифрове благополуччя та компетенції, пов'язані з кібербезпекою), інтелектуальну власність, що стосується вирішення проблем та критичного мислення.

Ключові слова: підготовка морських офіцерів; нормативна база; майбутні морські офіцери; ключові компетентності офіцера; професійна підготовка офіцерів.

Roman BURTOVY

Makarenko Sumy State Pedagogical University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1642-0515>
platon19770329@gmail.com

PROFESSIONAL EDUCATION AND TRAINING OF FUTURE NAVAL OFFICERS THROUGH THE PRISM OF LEGISLATIVE AND REGULATORY DOCUMENTS

Abstract. The article outlines the main provisions of legislative documents in higher education, professional military education, and introductory provisions of military documents (strategies, concepts) regarding the professional competencies of future naval officers, mainly information and digital as an integral component in wartime. The study of legislative documents gave grounds to define "professional military education in education" as a specialized military education, which is obtained under educational programs at the appropriate levels of military education to improve the professional status of an army specialist and acquire professional competencies that ensure the performance of service (combat) functions (Law of Ukraine "On education"). The features of the term "institution of higher maritime education," as well as the features of the development of the system of naval education, which, according to the Maritime Doctrine of Ukraine for the period up to 2035 (2009) and other documents, should be oriented towards European standards, are shown. The documents identify several problems that hinder the development of higher education under martial law and ways to solve them, considering the content of military education and training of the practical component of the JFO experience. The main provisions of military documents (strategies, programs) on the critical competencies of future naval officers, particularly knowledge of the English language, socio-communicative, and information-digital competence, are outlined. An officer's information and digital competence should consider information literacy, communication and collaboration ability, media literacy, digital content creation (including programming), security (including digital wellbeing and cybersecurity-related competencies), and intellectual property related to problem-solving and critical thinking.

Keywords: training of naval officers; regulatory framework; future naval officers; key competencies of an officer; professional training of officers.

Постановка проблеми. Захист суверенітету і територіальної цілісності України – найважливіша функція держави», – зазначається у Стратегії воєнної безпеки України [17]. Захист державного кордону, відповідно до Конституції України [7], покладається на Збройні Сили України та Військо-Морський Флот України.

Професія офіцера Збройних Сил України, Військо-Морського Флоту України характеризується високою інтелектуальною напругою, загальною та військово-професійною культурою, значним

ступенем відповідальності, суворою регламентованістю дій, психологічною готовністю і здатністю в умовах бойової обстановки мобільно й компетентно розв'язувати завдання. У «Концепції військової освіти в Україні» (1997) було наголошено, що підготовка майбутнього офіцера має забезпечувати відповідність змісту освіти сучасним досягненням у галузі науки, техніки та культури, розвиток фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень у пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, теорії та практики будівництва Збройних Сил та інших військових формувань України, підвищення їх боєздатності, створення принципово нових зразків озброєння та військової техніки [8].

Упродовж десятиліть й в умовах збройної агресії російської федерації вимоги до професійної діяльності і професійної підготовки морських офіцерів ще більшою мірою увиразнилися. Пріоритетним завданням військової освіти України є якісна професійна підготовка військових фахівців сил оборони за сучасними стандартами, вмотивованих, відповідальних, обізнаних у процедурах прийняття військових рішень за стандартами НАТО та ЄС, широким спектром фундаментальних та професійно-спеціальних знань, військово-професійних компетентностей. Трансформація системи військової освіти й актуалізовані вимоги до професійної освіти майбутніх морських офіцерів є підставою схарактеризувати основні положення законодавчого та нормативного забезпечення підготовки й формування професійної компетентності майбутніх морських офіцерів у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективного функціонування системи професійної морської освіти та підготовки майбутніх морських офіцерів відображені в законодавчих і нормативно-правових документах як міжнародних (Міжнародна Конвенція з підготовки та надання дипломів морякам і несення вахт (1978), Міжнародний Кодекс із підготовки та надання дипломів морякам і несення вахт (1996), так і України (Закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Воєнна доктрина 2015: загрози, шляхи та ролі; Біла книга – 2018. Збройні Сили України; Стратегія Військово-Морських Сил Збройних Сил України – 2035; Концепція трансформації системи військової освіти (2022) та ін.

Мета статті: окреслити законодавчі та нормативні документи щодо професійної освіти і підготовки майбутніх морських офіцерів у закладах вищої військової освіти України. Досягнення мети вимагало вирішення низки завдань: схарактеризувати основні положення законодавчих документів у сфері вищої освіти, професійної військової освіти; окреслити основні положення військових документів (стратегії, концепції) щодо професійних компетентностей майбутніх морських офіцерів, зокрема інформаційно-цифрової як невід'ємної складової в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу. У законодавчих документах представлено характеристику поняття «професійна військова освіта». У статті 21 Законі України «Про освіту» професійну військову освіту схарактеризовано як спеціалізовану освіту військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій [6].

У Морській доктрині України на період до 2035 року (2009) визначено специфіку розвитку системи військово-морської освіти, що має бути орієнтована на європейські стандарти і реалізує всі етапи підготовки майбутніх морських фахівців. Мета військово-морської освіти – забезпечити підготовку військових фахівців для Військово-Морських Сил Збройних Сил та Морської охорони Держприкордонслужби за визначеними спеціальностями та всіма рівнями (тактичного, оперативного, стратегічного) у потрібній кількості з урахуванням прогнозованих змін у складі сил і засобів Військово-Морських Сил Збройних Сил та Морської охорони Держприкордонслужби; збереження (оновлення) та розвиток наявних закладів освіти, зокрема Академії військово-морських сил як єдиного багатопрофільного видового закладу вищої освіти, Військово-морського ліцею, в тому числі шляхом утворення його філіалів в обласних центрах як основи екстериторіального навчального контингенту (курсанти та офіцери флоту), навчального центру Військово-Морських Сил Збройних Сил і створення нових закладів освіти; розширення можливостей системи військово-морської освіти з підготовки кадрів шляхом залучення морських навчальних закладів до підготовки військово-морських фахівців за напрямками, спеціальностями і спеціалізаціями, які відповідають військово-обліковим спеціальностям фахівців Військово-Морських Сил Збройних Сил та Морської охорони Держприкордонслужби [11].

Розглянемо поняття «заклад вищої освіти зі специфічними умовами навчання», зокрема «заклад морської освіти» у законодавчих документах.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014) в редакції Закону № 1986-IX від 17.12.2021 у ст. 1, п. 6 «вищий військовий навчальний заклад (заклад вищої освіти зі специфічними умовами навчання)» визначено поняття як заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу для задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої

влади зі спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту [4].

Характеристику закладу морської освіти доповнимо зверненням до «Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння», що затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1499. У Положенні конкретизовано, що це заклад вищої чи фахової передвищої освіти, який здійснює підготовку моряків за акредитованими у встановленому законодавством порядку освітньо-професійними програмами, що відповідають вимогам Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року і Кодексу дипломування або Міжнародної конвенції про стандарти підготовки, сертифікації персоналу риболовних суден та несення вахти 1995 року [12].

Упродовж останнього десятиліття у професійній підготовці майбутніх морських офіцерів відбулись зміни, зумовлені нагальною потребою використання досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО; реалізацією кращих підходів щодо навчання та підготовки складових сектору безпеки й оборони за досвідом країн-партнерів; зміни світоглядних цінностей у підготовці офіцерських кадрів; підвищенні якості практичної підготовки всіх категорій здобувачів військової освіти.

Зокрема, в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Щодо розвитку Військово-Морських Сил Збройних Сил України до 2031 року» (2021) акцентується на «необхідності ...розвитку систем військової освіти та підготовки особового складу для сил оборони, запровадженні освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО; розвиток системи воєнної науки, спрямованої на вирішення теоретичних і практичних завдань забезпечення всеохоплюючої оборони України, розроблення новітніх систем озброєння, військової та спеціальної техніки [13].

У Білій книзі-2018. Збройні Сили України зазначено на приведенні змісту військової освіти та якості підготовки військових фахівців у відповідність до потреб і завдань Збройних Сил з урахуванням практичної складової досвіду ООС (операція Об'єднаних Сил); упровадженні в освітній процес сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних та особистісно-орієнтованих педагогічних методик і технологій дистанційного навчання відповідно до стандартів НАТО; внесенні змін до програм підготовки з урахуванням набутого досвіду ведення бойових дій, бойової та оперативної (спеціальної) підготовки військ (сил); суттєве збільшення (на 20–25 %) практичної складової підготовки військових фахівців [2]. У документі окреслено нові підходи щодо реалізації Програми НАТО «Удосконалення військової освіти» в рамках удосконалення системи військової освіти фахівців.

У Стратегії Військово-Морських Сил Збройних Сил України – 2035 окреслено пріоритети розвитку Військово-Морських Сил до 2035 року з конкретизацією дій, наголошуючи на активній співпраці з НАТО та країнами-партнерами. У документі вказується на необхідність упровадження нових принципів та підходів у системі військової освіти з метою зміни ментальності військового мислення з шаблонного на креативну ініціативу, підготовки нового покоління висококваліфікованих військовослужбовців з розвинутими лідерськими якостями [16].

Забезпечення цілей військово-морської освіти можливе на засадах системної та ефективної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, що відповідає цілі 4 Сталого розвитку ООН «Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх» [18].

У Розпорядженні КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 рр.» було означено низку проблем, що стримують розвиток вищої освіти: брак спроможності закладів вищої освіти продукувати корисну інтелектуальну продукцію; поширена імітація студентоцентризму, неусвідомлення місії лідерства у формуванні людського капіталу та згуртуванні суспільства, в освіті дорослих, що призводить до зниження привабливості закладів вищої освіти [16].

Означені проблеми стосуються і військово-морської освіти.

У «Доповіді про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2022 році» схарактеризовано стан, у якому перебували більшість закладів вищої морської освіти в умовах воєнних реалей: «заклади зазнали вогневих ударів та змінили місця своєї дислокації; слухачі та співробітники з 24.02.2022 стали до виконання бойових завдань щодо відсічі збройної агресії російської федерації». Разом з тим, наголошено в доповіді, заклади здійснили достроковий випуск слухачів і курсантів стратегічного, оперативного та тактичного рівнів. Слухачі 1-го курсу були призначені на посади у війська та переведені на навчання за заочною формою. Для проведення практичної складової були залучені військові частини різних місць дислокації» [3].

Ураховуючи нагальні проблеми системи військової освіти, потреби набуття нових компетентностей для належного виконання завдань оборонного планування, Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію трансформації системи військової освіти (2022) [9].

Автори документа пропонують з урахуванням проблем розвитку системи військової освіти застосувати нові підходи до формування структури і змісту системи військової освіти, зокрема професіоналізацію Збройних Сил; розроблення та імплементацію в освітній процес оновлених освітніх програм, спрямованих на формування нового стилю військового лідерства, доброчесності, підвищення рівня практичної підготовки та готовності до професійної діяльності з урахуванням потреб інтеграції в НАТО та власного досвіду ведення бойових дій Збройними Силами та іншими складовими сил оборони; забезпечення реалізації принципу "Освіта продовж усієї військової кар'єри"; прискорення процесу впровадження сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних технологій і технологій дистанційного навчання. Військова освіта має відповідати аналогам в Європі та США.

Освітній процес у закладах вищої морської освіти спрямовано на формування ключових компетентностей, визначених Єврокомісією. Стратегія Військово-Морських Сил Збройних Сил України 2035 визначає компетентнісну парадигму підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ [16].

Ще в «Манільських поправках до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ)» (2010) було визначено нові посади для осіб командного складу й суднового екіпажу та, відповідно, ключові складники професійної компетентності: володіння англійською мовою, соціально-комунікативної, інформаційно-цифрової компетентностей [10].

У дослідженні керуємось характеристикою професійної компетентності, що запропонована у Програмі «Військовий моряк – 2035 – професійність і компетентність». Це показник рівня підготовленості військовослужбовця, спроможного з високою якістю та ефективністю виконувати свої обов'язки на конкретній посаді, що має знайти відображення у професійних стандартах, освітніх програмах та змістовно-технологічній складовій частині освітнього процесу підготовки майбутніх військово-морських фахівців, зокрема й офіцерів [Програмі «Військовий моряк – 2035»].

Така характеристика загалом ураховує положення оновленої Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання впродовж життя [1], а також розуміння компетентності як комбінації *знань* (охоплюють факти і дані, концепти, ідеї та теорії, що сприяють розумінню певної галузі чи предмета); *умінь* (здатність здійснювати діяльність із застосуванням набутих знань для досягнення результатів), *ставлень* (образ мислення щодо дій і реагування на ідеї, поведінку осіб чи ситуації) і, водночас, як відкритого утворення, яке індивід може розвивати в контексті освіти впродовж життя, засобами формальної, неформальної та інформальної освіти.

Значною мірою в нормативних документах, зокрема в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Щодо розвитку Військово-Морських Сил Збройних Сил України до 2031 року» (2021) приділяється увага на упровадженні сучасних інформаційних, цифрових, космічних технологій та інформаційно-цифровій компетентності майбутніх офіцерів [13].

У Законі України «Про Національну програму інформатизації» (2022) [5] інформаційно-комунікаційні технології визначено як результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг; цифрові технології – як сукупність систематизованих правових, науково-технічних, організаційних рішень, спрямованих на застосування комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного забезпечення та інших засобів для зменшення участі користувача інформаційно-комунікаційних систем і засобів інформатизації під час збирання, приймання, обробки, передавання інформації чи трудомісткості виконуваних операцій. Відповідно цифрова компетентність передбачає впевнене, критичне та відповідальне використання та взаємодію з цифровими технологіями для навчання, роботи, участі у суспільному житті. Вона охоплює, як зазначається в Концепції розвитку цифрових компетентностей (2021) інформаційну грамотність, здатність спілкування та співпрацю, медіаграмотність, створення цифрового контенту (включаючи програмування), безпеку (включаючи цифрове благополуччя та компетенції, пов'язані з кібербезпекою), інтелектуальну власність, що стосується вирішення проблем та критичного мислення.

Інформаційно-цифрова компетентність офіцера має враховувати складові кібербезпеки, кіберобізнаності щодо сучасних кіберзагроз та протидії, що підтверджує потребу включити питання стосовно цифрових навичок як до навчальних програми підготовки, так і неформальну складову підготовки майбутніх морських офіцерів.

Висновки. Вивчення законодавчих документів дало підстави окреслити «професійну військову освіту» як спеціалізовану освіту військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових

(бойових) функцій (Закон України «Про освіту»). З'ясовано особливості терміна «заклад вищої морської освіти», а також особливості розвитку системи військово-морської освіти, що, відповідно до Морської доктрини України на період до 2035 року (2009) та наступних документів, має бути орієнтована на європейські стандарти.

У документах означено низку проблем, що стримують розвиток вищої освіти в умовах воєнного стану, та шляхи їх вирішення з урахуванням у змісті військової освіти та підготовки практичної складової досвіду ООС; упровадженні в освітній процес сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних та особистісно-орієнтованих педагогічних методик і технологій дистанційного навчання відповідно до стандартів НАТО (Біла книга-2018); упровадження нових принципів та підходів у системі військової освіти з метою зміни ментальності військового мислення з шаблонного на креативну ініціативу (Стратегія Військово-Морських Сил Збройних Сил України – 2035); розроблення та імплементацію в освітній процес оновлених освітніх програм, спрямованих на формування нового стилю військового лідерства, доброчесності, підвищення рівня практичної підготовки та готовності до професійної діяльності з урахуванням потреб інтеграції в НАТО та власного досвіду ведення бойових дій Збройними Силами та іншими складовими сил оборони (Концепція трансформації системи військової освіти).

Окреслено основні положення військових документів (стратегії, програми) щодо ключових компетентностей майбутніх морських офіцерів, зокрема володіння англійською мовою, соціально-комунікативної, інформаційно-цифрової компетентностей («Манільські поправки»). Інформаційно-цифрова компетентність офіцера має враховувати інформаційну грамотність, здатність спілкування та співпрацю, медіаграмотність, створення цифрового контенту (включаючи програмування), безпеку (включаючи цифрове благополуччя та компетенції, пов'язані з кібербезпекою), інтелектуальну власність, що стосується вирішення проблем та критичного мислення.

Аналізу міжнародних документів стосовно досвіду професійної підготовки майбутніх морських офіцерів в умовах цифровізації військової освіти будуть присвячені наступні публікації.

Список використаних джерел

1. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2018/C 189/01). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7).
2. Біла книга – 2018. Збройні Сили України. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB-2018.pdf>
3. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2022 році / за ред. А. Бутенка, О.Єременко, Н. Стукало. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2023. 59 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року № 1556– VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Закон України «Про Національну програму інформатизації» (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>
6. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
7. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.
8. Концепція військової освіти в Україні. URL: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. N 1410. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%d0%bf>.
9. Концепція трансформації системи військової освіти, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. №1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text>.
10. Манільські поправки до додатка до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 1978 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_052#Text78.
11. Морська доктрина України на період до 2035 року : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307 : (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1108). Верховна Рада України. Законодавство України.
12. Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-2022-%D0%BF#Text>.
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Щодо розвитку Військово-Морських Сил Збройних Сил України до 2031 року» : Указ Президента України від 8 вересня 2021 р. № 459/2021. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459/2021#Text>.
14. Програма Військовий моряк – 2035 професійність і компетентність (ПіК). URL: <https://navy.mil.gov.ua/prezentatsiya-programy-vijskovyj-moryak-2035/>.
15. Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Галузь знань -27 Транспорт, спеціальність -271 Річковий та морський транспорт. Стандарт вищої освіти затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 13.11.2018 No 1239.
16. Стратегія Військово-Морських Сил Збройних Сил України 2035. Військово-Морські Сили Збройних Сил України. URL: <https://navy.mil.gov.ua/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>.

17. Стратегія воєнної безпеки України (2021). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.
18. Як ООН підтримує Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>.

References

1. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2018/C 189/01). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7).
2. Bila knyha – 2018. Zbroini Syly Ukrainy. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB-2018.pdf>
3. Dopovid pro yakist vyshchoi osvity v Ukraini, yii vidpovidnist zavdanniam staloho innovatsiinoho rozvytku suspilstva u 2022 rotsi / za red. A. Butenka, O.Jeremenko, N. Stukalo. Kyiv : Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity, 2023. 59 s.
4. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 01 lypnia 2014 roku № 1556– VII (zi zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnu prohramu informatyzatsii» (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>
6. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2017, № 38-39, st.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
7. Konstytutsiia Ukrainy. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.
8. Kontseptsiiia viiskovoi osvity v Ukraini. URL: Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 hrudnia 1997 r. N 1410. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%d0%bf>.
9. Kontseptsiiia transformatsii systemy viiskovoi osvity, zatverdzhennii postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 hrudnia 1997 r. №1410 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnia 2022 r. № 1490). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text>.
10. Manilski popravky do dodatka do Mizhnarodnoi konventsii pro pidhotovku i dyplomuvannia moriakiv ta nesennia vakhty (PDNV) 1978 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_052#Text78.
11. Morska doktryna Ukrainy na period do 2035 roku : zatverdzhena postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 zhovtnia 2009 r. № 1307 : (u redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 hrudnia 2018 r. № 1108). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy.
12. Polozhennia pro zvannia osib komandnoho skladu morskykh suden ta poriadok yikh prysvoienntia. Zatverdzheno Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnia 2022 r. № 1499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-2022-%D0%BF#Text>.
13. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku «Shchodo rozvytku Viiskovo-Morskykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy do 2031 roku» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 8 veresnia 2021 r. № 459/2021. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459/2021#Text>.
14. Prohrama Viiskovyi moriak – 2035 profesiinist i kompetentnist (PiK). URL: <https://navy.mil.gov.ua/prezentatsiya-programy-vijskovyj-moryak-2035/>.
15. Standart vyshchoi osvity Ukrainy. Pershyi (bakalavrskyi) riven vyshchoi osvity. Haluz znan -27 Transport, spetsialnist - 271 Rychkovi ta morskyi transport. Standart vyshchoi osvity zatverdzheno ta vvedeno v diiu nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 13.11.2018 No 1239.
16. Stratehiia Viiskovo-Morskykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy 2035. Viiskovo-Morski Syl Zbroinykh Syl Ukrainy. URL: <https://navy.mil.gov.ua/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>.
17. Stratehiia voiennoi bezpeky Ukrainy (2021). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.
18. Iak OON pidtrymuie Tsili staloho rovytku v Ukraini. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>.